

גליון

המשנה הזאת

נגיד ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עוז ואורה

הוצאה מיוחדת לרגל מעמד סיום כתיבת האותיות לספר תורה

לכבוד נשמת מרן הגה"ק

רבי **שמואל טוביאס** זצ"ל

אב"ד פיאטרא-ניאמץ

שנכתב על ידי הגאון הצדיק

רבי **משה מרדכי טוביאס** שליט"א

אב"ד קדימה-צורן והרבנית תליט"א

כ"ג תשרי תש"פ - התחילה המצווה ברוב עם הדרת משפחה
ונסתיימה המלאכה לרגל שבת התאחדות בני המשפחה לדורותיהם
פרשת מטות מסעי ראש חודש מנחם אב תשפ"ה

יוצא לאור ע"י קלויז לתורה לתפילה ולחסידות 'דרכי שמואל'

מייסודו ועל פי מורשתו של הגה"ק רבי שמואל טוביאס זצוק"ל

רח' המכבים 71 בני ברק

בפתח השיר

”לִמְעַן תִּהְיֶה לִי הַנְּשִׁירָה הַזֹּאת
לְעֵד בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל”

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לברך על המוגמר ולסיים את כתיבת ספר התורה הכלול ביופיו הדרו ותפארתו שנכתב לטובת נשמת מורנו ורבינו הגה"ק רבי שמואל טוביאס זצוק"ל.

ביום שלישי, שנכפל בו "כי טוב", כ"ג לחודש האיתנים שנת תש"פ הוחל בכתיבתו במעמד מרומם ורב רושם שהתקיים בקלויז 'דרכי שמואל' שהוקם על פי מורשתו הרוחנית של זקננו זצוק"ל, בראשות כל האחים הרבנים לבית משפחת טוביאס. שנים מטלטלות חלפו מאז, אירועים והתרחשויות אדירות שהניעו את אמות סיפי תבל וגם את משפחתנו. לדאבון הלב לא כל אלה שפיארו את שלחן המזרח של משפחתנו נוטלים חלק עמנו היום, אבל זכרם חי ותוסס בקרבנו. יהי זכרם ברוך.

בגליון זה רשמים מאותו מעמד מרגש של תחילת כתיבת האותיות, באומר ובתמונה. הדף אמנם יבש וקר מכדי להעביר את פעימות הלב ורגשות השמחה שרחשו באותן שעות נשגבות, אבל הדרשות שנאמרו והתמונות שהונצחו יתכן ויעוררו מעט את הזכרון שיחזיר אותנו אל אותם רגעי הוד.

בהזדמנות זו נודה לכל המסייעים והמשתתפים
בכתיבת ספר התורה, זכות רבנו זצוק"ל תעמוד
להם ולזרעם עד עולם ויזכו לברכת התורה
הנצחית

"אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד".

הוועד לכתיבת ספר התורה שע"י קלויז 'דרכי שמואל'

'דרכי שמואל' בגימטריא 'תורה'

"זה ספר תולדות אדם"

דרשת מורינו

הגה"צ רבי טוביה אריה טוביאס זצ"ל

חבר ביד"צ דקרית ויז'ניץ

כתוב בספרים הקדושים שנשמות ישראל מאוחדות למעלה בעולם העליון ורק הגופים כאן למטה מחולקים ונפרדים זה מזה, וככל שהגוף מרוחק מעולם העליון כך הפירוד כאן למטה ניכר יותר. ואכן אצל אותם יהודים שהגשמיות לא תופסת מקום, והם מרוממים יותר, האחדות שלהם עם כלל ישראל ניכרת הרבה יותר.

חשבתי איפוא להוסיף, שבשעה מרוממת זו שניגשים לכתוב ספר תורה - זה פשוט אחדות. כי שישים ריבוא אותיות התורה הם כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל, ונשמת כל יהודי שורשה באות אחת מן התורה. כאשר מתאחדים יחד ונרתמים למצוה חשובה זו של כתיבת ספר תורה מתחזקת ומתבלטת האחדות.

אני מאמין שכתובת הספר תורה תוסיף אחדות בין כל בני המשפחה, ובזכות האחדות תהיה השכינה שרויה בתוכנו, ותשרה שכינה

הרה"צ רבי טוביה אריה טוביאס זצ"ל
בכתיבת האותיות

במעשי ידינו.

הקב"ה יעזור אז מזאל פויעלן אלע'ס גוט'ס, און א גוט גיבענשט יאהר.

"זה ספר תולדות אדם" - מקובלני מדודי הגאון החסיד רבי מאיר מגיד זצ"ל, שהמשפחה היא כספר כתוב, כל אחד מבני המשפחה בהתנהגותו ובמעשיו ממלא דפים בספר, האבא והאמא הם הכריכה שמאגדת ומחברת את הדפים לספר אחד. כאשר האבא נפטר, נתלש גב אחד של הכריכה; כאשר גם האמא הולכת לבית עולמה, נתלש גם הגב השני של הכריכה - נשאר איפוא הספר בלי הכריכה והדפים עלולים להיפרד ולהתפזר.

המשפחה היתה מאוחדת, האבא והאמא איגדו את המשפחה, עתה מוטל עלינו החוב לשמור על האחדות הזו. המעמד הזה בו התאספנו כל בני המשפחה למטרה אחת - תחילת כתיבת אותיות בספר תורה שיכתב בעזר ה' לזכר נשמות אבינו מורינו זצ"ל ואמנו מורתנו ע"ה, תכליתו לשמר את הקשר לבל יפרם ואת האחדות שתמשך ותתחזק.

הרה"צ רבי שלמה טוביאס שליט"א

אב"ד קדימה צורן שליט"א בכתיבת האותיות

אב"ד דרכי שמואל בכתיבת האותיות

אב"ד שיכון ו' ב"ב שליט"א בכתיבת האותיות

טיפת הדיו שנתרה בקולמוס

דרשת מורינו הגה"צ
רבי משה מרדכי טוביאס שליט"א
רב ואב"ד קדימה צורן

אבל מהיכן, מאיפה, הגיעה אותה קרינה מיוחדת? אמרו חז"ל במדרש (שמות רבה פרשה מז אות ו): "רבי יהודה בר נחמן בשם רבי שמעון בן לקיש אומר, עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קימעא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני הוד". אני לא הייתי מציע לאף אחד לקחת את יתרת הדיו שנשארה כאן בקסת ולשפוך על פניו, הוא לא יזכה על ידי כך לקרינת אור פנים. אבל הקולמוס שכתב בו משה רבינו היה מעשה אלוקים, ומן הדיו שנשאר בקולמוס העביר על ראשו וקרנו פניו.

אבל איך קרה שנתר דיו בקולמוס? אומר לכם את אשר שמעתי בילדותי לפני שנים רבות:

התחלנו עתה לכתוב ספר תורה, לפני הכתיבה אנו אומרים בדחילו ורחימו 'הריני כותב לשם קדושת ספר תורה', ואז אומרים את המילה שרוצים לכתוב - 'בראשית', ואחר כך כותבים בית ריש אלף שין יוד תיו. כך גם היה כאשר משה רבינו כתב את התורה - הקב"ה הקריא לפניו את המילה, משה רבינו חזר על המילה, ואחר כך כתב אותה על הקלף.

לא היתה זו סתם העתקה, משה רבינו לא היה כמכונת כתיבה, משה רבינו היה מעורב אישית בכל מילה ומילה. ובפרשת השבוע, לדוגמא, פרשת בראשית כאשר כשמשא רבינו הגיע לפסוק "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ" רעדו ידיו, האיך יכתוב "נעשה" וכי יש שותפים לקב"ה במעשה הבריאה, פקד עליו הקב"ה: כתוב, והרוצה לטעות יטעה! (בראשית רבה פרשה ח אות ח).

במאמר מוסגר אזכיר כאן אימרה שהיה אבי צ"ל רגיל לומר: מה הפירוש "הרוצה לטעות

הם ממני בשנים, אבל גדולים וטובים ממני בחכמה וביראת חטא. אחי הרב הצדיק רבי מנחם מענדל שליט"א שדמות דיוקנו של אבינו צ"ל נשקפת ממנו, הוא זה שהולך מיישם הלכה למעשה את כוונתו ורצונתו של אבינו צ"ל, ולא סתם נקרא הקלויז 'דרכי שמואל'; ואת אחי הצעיר הרב הצדיק רבי שלמה שליט"א, שהוא היחיד שאמי זכרה לברכה הזכירה בצוואתה הידועה, ואף אמרה שאיתו אפשר וכדאי להתייעץ כיון שכוונתו לשם שמים.

ואתבל את הברכה בדבר תורה קצר:

משה רבינו עליו השלום זכה למה ששום בן אנוש לא זכה. לא לפניו ולא אחריו. הוא זכה לקירון אור פנים. פניו של משה רבינו הקרינו באור יקרות, אור שבעת הימים, בצורה מאוד מיוחדת.

הפסוק לא מדגיש זאת במיוחד, התורה לא עושה מזה 'עניין' גדול, רק בסוף פרשת כי תשא נכתבו הדברים כבדרך אגב. משה רבינו ירד מן ההר, "וּמִשָּׁה לֹא יָדַע פִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו". לא נאמר שמשה רבינו זכה למה שאף ילוד אשה לא זכה, אלא נאמר שמשה רבינו לא ידע מקרינת אור פניו ובני ישראל ראו וייראו מגשת אליו.

מאיפה זכה משה רבינו לאותה מעלה מיוחדת? - רש"י הקדוש (שמות לד, כט ד"ה "כי קרן") כתב: "ומהיכן זכה משה לקרני הוד?" - מהיכן, במובן מאימתי, מאיזה מקום וממתי התחילו פניו לקרן? מביא רש"י: "רבותינו אמרו, מן המערה". אז כשאמר לו הקב"ה "וְשַׁמְרֵךָ בְּנִקְרַת הַצֹּר, וְשַׁפְתֵּי כָפִי עָלֶיךָ עַד עֶבְרִי", נתן הקב"ה ידו על פניו ומאז החלו פניו של משה רבינו להקרין באותו אור יקרות.

התודה והברכה לכל הקהל הקדוש, שהטריח עצמו, נטש את כל עיסוקיו האישיים, כדי לחגוג יחדיו כאן בקלויז 'דרכי שמואל' את החגיגה המרגשת התחלת כתיבת ספר תורה שייכת בעזר ה' לעילוי נשמת אבינו רוענו זכר צדיק לברכה.

חלפו עשרים ושש שנים מאז הסתלקות אבי צ"ל [י"א תשרי תשנ"ד], אמרתי איפוא בלבי 'אם לא עכשיו אימתי', הבה נקפוץ אל פרויקט קדוש ורב מימדים זה, לכתוב ספר תורה. טרחנו וחיפשנו את המהודר שבמהודרים, מבלי לוותר על דבר - בראש ובראשונה, סופר ירא שמים; בכתב מהודר ונדיר ביפו; על גבי גויל שליל משובח; ובדיו חדישה ובוהקת. הראנו את הדוגמה לבעלי הוראה מומחים ומוכחים ואלה הפליאו ביותר את הספר שהולך בעזרת ה' להיכתב.

הערב הזה אנו מתחילים, ויעזור הקב"ה - כשם שזכינו להתחיל במצוה זו, כך נזכה לברך על המוגמר יחד עם כל הקהל הקדוש הזה.

כשאני מודה ומברך את כל הנוכחים, יש להזכיר במיוחד את אחיי שיחיו היושבים לצדי. שני אחיי הגדולים - אחי הגדול, עטרת ראשו ותפארתו, הגאון הצדיק הרב משיכון ו' שליט"א, שיזכה לאריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים; ואחי, מורי ורבי הגאון הגדול רבי ליבל, ואין זו סתם 'מטבע לשון', אלא אכן הוא היה מורי ורבי בעלותנו ארצה ונכנסנו ללמוד שנינו יחדיו בשיבת ויז'ניץ המעטירה בב"ב, הוא היה הרב שלמדני תורה. ושני אחיי הצעירים, צעירים ממני אמנם בשנים, אבל מילתי אמורה זה כבר כמה וכמה פעמים: צעירים

רבי גדליה נדל, כל אות ואות וכל קוץ וקוץ וכל תג ותג יש לו קדושה משלו, אבל הגויל של הספר תורה יש בו קדושה יתירה - קדושה של כל הספר התורה, מפני שללא הקפת הגויל של האות הזו כל הספר תורה פסול.

הגויל הזה שלא נכתב עליו מאומה, הוא הדיו שלא נכתב ונותר בקולמוס, בבחינת "אש שחורה על גבי אש לבנה". האש הלבנה הזו שלא נכתב בה מאומה היא זו שנשפכה על פניו הקדושות של משה רבינו והיא זו שהאירה את פניו באור יקרות שלא מעלמא הדין!

יש את הדיו הנכתב, ויש את הדיו שנותר בקולמוס. יושבים כאן תלמידי חכמים, מהם רבנים, מהם דיינים, מהם תלמידי ישיבות שהקצו מזמנם היקר שכל רגע ורגע בו מחושב, כדי להגיע למעמד קדוש זה של התחלת כתיבת הספר

תורה. ואמנם רצינו שכל צאצאי בית אבא יהיו שותפים לאותו מעמד ויטלו בו חלק, אך יש את אלה שלא הגיעו, יתכן שהסיבות מוצדקות ויתכן שלא, הם הם בחינת הדיו שלא נכתבה, שנותרה בקולמוס. הדיו הזה תשפך על פניכם, על אלה שכן טרחו גזלו מזמנם וזכו להגיע לכאן, ותאיר את פניכם באור פניו של אבי זצ"ל. אשרי מי שראה פניו, שהיו חדורי אהבת תורה, יראת שמים, דביקות בה', דקדוק בהלכה, והחסידות - חסידות אמיתית ולא סתם נאכמאכטע חסידות. בכל אלה הוא היה חדור בכל רמ"ח איבריו וש"ס גידיו.

קירון אור פנים שכזה אני מאחל לכל מי שנמצא כאן. זכותו תגן עליכם ועלינו, ויתן הקב"ה - התחלנו עתה במצוה, המתחיל במצוה אומרים לו גמור, 'אומרים לו' מן השמים. בורא עולם יעזורנו על דבר כבוד שמו ונזכה לברך על המוגמר. ברכת שמים לכל אחד ואחד, וזכות כתיבת ספר תורה מצות "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל" יעמוד לכולנו אמן ואמן.

”ולמדה את בני ישראל”

ברכת מורינו ורבינו
הגה"צ רבי **מנחם מענדל טוביאס** שליט"א
אבד"ק קהילת דרכי שמואל ב"ב

פיו"א: כותבים עכשיו ספר תורה שלדעת כמה ממוני המצוות יש בכתיבה מצות עשה שנמנית בתרי"ג (עיין סה"מ להרמב"ם עשין יח, סמ"ג עשין כד, ועוד), ואפילו הראשונים שלא מונים נראה שמה שלא מונים הוא משום דסבירא להו שאין זה המצוה עצמה כי אם הכשר מצוה למצות לימוד התורה, וממילא אין זה נכלל בתרי"ג (עיין להגרי"פ בסה"מ לרס"ג עשין טז).

כותבים פה את הספר תורה על שם ולזכר כ"ק אבי זי"ע האבד"ק פיאטרא גיאמץ רומניה ושביב הרצליה בארה"ק, הרי זה הזמן להתבוננות וללימוד מתורתו הק' של אבי זי"ע, ומדרכו בקיום המצוות ועוד הרבה דברים שיש ללמוד מאורחותיו הקדושים ועוד חזון למועד שנוכה לשוחח מגדלותו ומצדקותו בעז"ה.

השי"ת יעזור שנוכל באמת לקיים כל רצונותיו, שיהא 'דרכי שמואל' אמיתי, ותהא ישועה שלימה והרמת קרן ישראל און א גוט געזונט וינטאר פאר אונז אלע, אמן.

יטעה", מדוע לכרות בור ברשות הרבים? למה לתת מכשול שאנשים עלולים למעוד בו ולהבין לא נכון את דברי התורה הקדושה, עד כדי כפירה? ענה על כך אבי זצ"ל: דייקו היטב בדברים, לא נאמר "הטועה יטעה" אלא "הרוצה לטעות - יטעה", מי שמחפש את הטעות לא אכפת לי ממנו. הרי עשרות פעמים נאמר בתורתנו הקדושה והנצחית שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, ואתה מחפש לטעות ונתלה בזה שפעם אחת כתוב "נעשה אדם", אם אתה רוצה לטעות - הדרך פתוחה. הבא ליטמא - פותחים לו.

נחזור איפוא לכתיבתו של משה רבינו, הוא לא כתב את הדברים כמכונת כתיבה אלא חי כל מילה ומילה. כאשר הגיעו לפרשת 'ויקרא', נאמר לו לכתוב 'ויקרא אל משה', איזו לשון מיוחדת, הקב"ה מחבב וקורא למשה רבינו. אבל משה נרתע לאחוריו, והאיש משה עניו מאוד, הוא לא חפץ לעשות עסק

מכך, הוא רצה לכתוב רק "ויקרא אל משה", כדרך שנאמר אצל אותו רשע להבדיל, "ויקרא אל משה" קרה מקרה, אל תעשו מזה עסק, הקב"ה היה צריך לקרוא למישהו הוא מצא אותו. גער בו הקב"ה ואמר לו כאן צריך לכתוב "ויקרא"! אם הקב"ה אומר, כך צריך לכתוב. נאלץ משה רבינו לכתוב "ויקרא" עם האות אלף, אבל שימו לב את האות אלף הוא כתב באלף זעירא, אלף קטנטונת. מהאלף הקטנה הזו נשאר קצת דיו בקולמוס. אם הוא היה כותב אות אלף רגילה, הוא היה משתמש ביותר דיו ולא היה נשאר דיו, כי הקב"ה נתן לו דיו במידה מדויקת ומצומצמת. אבל כיון שכתב אלף קטנה, מאותה ענוה ואותה צניעות שהיתה בו במשה רבינו נותר דיו, ובזכות הענוה שלו זכה לענין הגדול זה של קרינת אור פנים. זהו הפירוש שמהדיו שנשאר בקולמוסו קרנו פניו.

אוסף על כך ואומר: בצעירותי בלומדיי בישיבת ויז'ניץ, זכיתי להיות משומעי לקחו של הגאון הגדול רבי גדליה נדל ששימש כמגיד שיעור בויז'ניץ, היו לו אמרות כנף שהתבדרו בבי מדרשא. פעם אחת אמר על

רבנו הרא"ש, אך האמת שניתן לומר זאת גם על הרשב"א, הרמב"ן, ועל כל גדולי ישראל. רבינו הרא"ש פעמים שמביא הלכה או חידוש דין שלמד מתוך דברי גמרא, ופעמים שמביא חידוש דין בלי ראיה, אלא "יראה לי שכן וכך...". לכאורה, כשהוא מביא ראיה מהגמרא, זהו דין מבוסס איתן ומוצק; אמר רבי גדליה נדל: ההיפך הוא הנכון! כשהרא"ש אומר "יראה לי", החידוש הרבה יותר מוצק. כי מי זה ה"לי" הזה, רבינו הרא"ש. זה כל התורה של הרא"ש. כל התורה של הרא"ש נמצאת כאן, ויראה לו לומר שכן וכך הדין. יש כאן יסוד לא רק ממקום אחד בש"ס, אלא מכל התורה כולה.

ועל זה הדרך הוא המשיך ואמר: בקדושת ספר תורה יש כמה וכמה דרגות. יש דרגת קדושה לעצי חיים, ולמעלה מזה יש את קדושת האותיות, ויש את קדושת התגים, רבי עקיבא היה דורש על קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. והיינו שיש דרגות דרגות בקדושת ספר תורה, זו למעלה מזו, אבל גבוה מעל גבוה למעלה מכל זה יש הלכה שכל אות צריכה להיות מוקפת גויל. ואמר על כך

"יהיו בעיניך כחדשים"

דרשת הגה"ח רבי אהרן לייב ברקוביץ זצ"ל
תלמיד מובהק לרבינו הגה"ק רבי שמואל טוביאס זצוק"ל
בישיבתו 'באר חיים מרדכי' - שביב הרצליה, ראש השוחטים בכשרות הרב לנדא בני ברק,
ובעל תפילה כימים נוראים בקלוז' 'דרכי שמואל'
מתוך דברים שנשא במעמד תחילת כתיבת ספר תורה בבית מדרשינו

רשהזכרתי אך דקות אחדות קודם. כעת הוכיח בתדהמה נוספת, מסתבר שהרב הזה כן יודע מדברי הגמרא, ולא רק יודע אלא שהעמיק עמוק וחקור בדברי הגמרא עד שהעלה ארבעים דפי פירוש על גמרא זו, אז מה הוא עושה עצמו כאינו יודע. לא יכולתי להתאפק ושאלתי: כשאני אמרתי את הגמרא הרב עשה עצמו כאילו הדברים חדשים בעיניו, ואין הוא יודע כלל מקיומה של גמרא זו, והנה אני רואה מחברת כזו - מה פירוש הדבר?

ענה לי הרבי זצוק"ל במתק לשונו: רציתי ללמדך פרק בדרכי החסידות - לא כל מה שיודעים צריכים להראות בחוץ שיודעים! ובכלל, תמיד תמיד יהיו דברי התורה בעיניך כחדשים, כי תמיד תוכל למצוא בהם הבנה דקה חדשה שלא עמדת עליה קודם.

השיעור הזה נחקק בעצמותי. כשהולכים לכתוב ספר תורה לזכרו ולעילוי נשמתו, ראוי לזכור כיצד היתה נראית תורת אמת בפיו של צדיק אמת.

ל'רב' יכונה... וכמעט שהתחרטתי על שהטרחתי עצמי לבוא מירושלים ללמוד תורה מפיו.

לאחר שסיימתי להרצות בפניו את דברי תורת, הוא יצא אל החדר הסמוך וחזר אחר שניות ספורות כשבידו מחברת עבה, כתובה מקצה אל קצה בכתב ידו הרבני והמהוקצע, ארבעים דפים ממחברת זו היו מוקדשים רק להבהיר את עומק דברי הגמרא במסכת שבת

הרה"צ רבי יואל טוביאס שליט"א
 אב"ד שיכון ו' בוחן את קלף הס"ת

עד היום חקוק בזכרוני המפגש הראשון שהיה לי עם רבינו, מורי ורבי זצוק"ל. ראיתי אותו עוד מילדותי, הוא גם השתתף בבר מצוה שלי, אך כתלמיד היה זה רק בימי בחרותי כשנסעתי לעיר רבנותו הרצליה ללמוד מפיו תורה ויראה.

ידעתי שלקראת מפגש עם אדם גדול כזה עלי להכין דבר תורה לומר בפניו. ואכן, לאחר שקיבלני במאור פנים ובאהבה גלויה הוא כיבד אותי לומר דבר תורה. התחלתי להרצות בפניו גמרא ידועה במסכת שבת, שעל גמרא זו היה לי ווארט לומר. הייתי משוכנע שגמרא זו נהירה לו ואני צריך להאריך בהסבר דברי הגמרא. להפתעתי, הוא התחיל לשאול אותי מה בדיוק כתוב בגמרא, בהקשר למה..., ואיך..., ועוד שאלות בסיסיות שאילצו אותי להסביר את הגמרא כמו שמסברים למי שלא למד אותה מעולם. נדהמתי ממה שראו עיני ושמעו אוזני, רב הדור פנים אינו יודע גמרא כה מפורסמת וידועה. חשבתי בליבי, כאלה הם הרבנים מרומניה... שם בגולה גם יהודי כזה

תחילת כתיבת ספר התורה ע"י אב"ד שיכון ו' שליט"א

חלק מהקהל

בריקוד של מצוה

אב"ד שיכון ו' ב"ב שליט"א

הגרי"ז סלמון זצ"ל במעמד

ריקוד האחים לכבודה של תורה

סדר עמידת הקורא והעולה

מי ומי העומדים בצד ספר התורה בשעת הקריאה,
וכיצד סדר עמידתם?

הרה"ג רבי חנוך טוביאס שליט"א

דומ"צ קהל דרכי שמואל פיאטרא ניאמץ

לקרות למי שישר בעיניו; העולה לתורה – הוא מקבל התורה, במקום כל ישראל ובשליחותם; והקורא בתורה – הוא הסרסור, במקום משה רבינו. היטב חרה לו לרבי ידידיה-שמואל טאריקה טעם זה: "לומר דמעמידין סגן במקום השם יתברך, אין הפה יכולה לומר כן! "אל מי תדמיין א-ל"?. ועוד, דעכשיו נמי המלך המשפט נותן התורה נצב בעדת א-ל ולמה אנו צריכין להעמיד אחד במקומו כאילו אינו שם

ברם, מנהג קושטא לא היה ידוע בארם-צובה, ושבעים שנה לאחר-מכן הביא רבי שמעון הכהן דוייך בתשובותיו שהמנהג בעיר

מבחינת המציאות, לפחות שני אנשים בהכרח שיעמדו ליד ספר התורה בעת הקריאה בו – הבעל קורא והעולה לתורה. בלעדיהם אין קריאה. אולם בתוספתא מבואר שגם מבחינת ההלכה יש להקפיד על עמידת שני אנשים. וזהו שאמר: "חזן-הכנסת העומד לקרות – אחד עומד ומחזן לו עד שעה שיקרא". כלומר, אם הקורא בתורה נקרא גם לעלות לתורה – יעמוד אדם נוסף ליד ספר התורה, "ומחזן לו" [- יעמוד כחזן לצידו], כדי שיעמדו שנים ליד הספר בעת

חס-ושלום?... ועוד, דאין זיווג עולה יפה, דהתם בנתינת התורה היה הקדוש-ברוך-הוא עומד להגיד לישראל את בריתו על-ידי משה ומשה היה הסרסור להביא הדברים לישראל וישראל שומעים, אבל הכא זה הסגן במה שמצוה לקרות לא הועיל כלום להדמות ליוצרו דאין תורה יוצאה מפיו ולא כלום?. ומי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות להעמיד אדם, אשר בעפר יסודו, במקום ה"?. ולא התקררה דעתו עד שקבע: "אם לכך נתכוונו באשכנז – אין זה דרך ישר!". משום-מה, תלה מנהג זה בארצות אשכנז, אבל מפורש כתב רבינו החיד"א: "נכון שיעמדו שלושה בקריאת התורה, העולה לימין שליח-ציבור ואחד לשמאלו. וכן המנהג פשוט בעיר-הקודש ירושלים תבנה ותיכונן. וכן בכמה מקומות". בכל אופן, באריכות מופלגת דחה רבי ידידיה-שמואל טאריקה את מנהג שלושה אנשים, ואת האמור במסכת סופרים השיא לכוונה אחרת: אחד עומד לימין הספר, ואחד עומד לשמאל הספר, וביחד עם הספר הרי הם שלושה, כנגד שלושת האבות.

על מיקומו של הגבאי כתב בקצות השלחן: "נוהגין שיעמוד סגן – ולא נתבאר מקומו. ויש נוהגים בימין, ויש נוהגים בשמאל". הקורא תמיד במרכז, אם העולה לימינו הגבאי לשמאלו; ואם העולה לשמאלו – הגבאי לימינו.

ארם-צובה "מימי עולם ומשנים קדמוניות" שהעולה עומד לשמאל הקורא, "ועתה קצת יחיד-סגולה קורים תגר ואומרים שהעולה לספר-תורה יעמוד בימין והחזן שקורא שהוא שליח-ציבור לשמאלו יעמוד".

המנהג הנפוץ והמקובל ברוב קהילות ישראל – שהעולה עומד לימין הקורא; לעומת זאת, מנהג הגאון-הקדוש רבי יצחק-אייזיק מזידיטשוב זי"ע "שקיבל מרבו, ורבו מרבו" שהעולה עומד לשמאל הקורא.

כל הראשונים והאחרונים שהוזכרו לא דיברו אלא משני בני-אדם העומדים לצד ספר התורה, אך במקומות רבים נהגו זה מכבר שמלבד השניים (הקורא והעולה) יעמוד אדם שלישי ליד הספר – גבאי שתפקידו לקרוא לאלה שיעלו לתורה. בימי עבר הוא היה נקרא 'סגן', או 'קונה המצוות', כיום נקרא שמו בישראל 'גבאי'.

מקור יש לשלושה אנשים במסכת סופרים: "אינו מן המובחר שיעמוד החזן [- הקורא בתורה] יחיד לפני התיבה [- שעליה קוראים בתורה], אלא שיעמדו עמו אחד לימינו ואחד לשמאלו, כנגד שלושה אבות". אך שם לא מבואר תפקידם.

מפליא הוא הטעם שכתב הלבוש, על-פי דברי הירושלמי הנזכרים לעיל שהקב"ה נתן את התורה לישראל באמצעות סרסור, כנגד זה תיקנו שלושה אנשים: הגבאי – "כביכול במקום ה' יתברך, שהרי הוא מְצַוֶּה

הקריאה בו. ומה טעם? בתלמוד הירושלמי אמרו: "כשם שניתנה [התורה] על-ידי סרסור, כך אנו צריכין לנהוג בה על-ידי סרסור". הסבר הדברים: תקנת קריאת התורה, משרתה לרענן בנו את זכרון מעמד הר סיני ולחזק בנו את המחויבות כלפיה. לכך, צריכה להיות הקריאה מעין אותו מעמד. כשם שמתן תורה היה באמצעות שליח, משה רבינו היה השליח למסור את התורה לעם ישראל – כך בעת קריאת-התורה, הבעל קורא הוא הסרסור שמעביר את התורה לזה שקיבל את העליה ומייצג את הקהל.

שלושת עמודי ההוראה, הלה המה הרי"ף הרמב"ם וברא"ש, הביאו הלכה זו, וכך נקבע למעשה בטור ובשלחן-ערוך. אלא שלא דקדקו בדבר – האם יעמוד העולה לימין הקורא או לשמאלו.

שנים מן הראשונים כתבו אגב דיון אחר: "העומד לשמאל הקורא הוא החזן, והקורא – לימינו [של החזן]". ונתנו לכך רמז וסימן: "מימינו אש דת למו". הוי אומר: העולה – בצד ימין; והקורא – בצד שמאל.

כך גם הביא בתשובת רבי חיים בנבנשתי: "המנהג הפשוט שראיתי בקושטא לרבני הדור... לעמוד לימין השליח-ציבור". אך הוסיף והדגיש: "לעמוד לימין הקורא – לא נמצא לא במשנה, ולא בתוספתא, ולא בתלמוד בבלי, ולא בתלמוד ירושלמי, ולא במסכת סופרים, ולא בפוסקים... כנראה שאינו אלא רמז בעלמא ולא לעיכובא".

ברוך שניניך לאות את מזריך

טוב לי תורת פיך מאכלי זיב וְכֶסֶף